

22. 7. 2020

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Zástavní věřitel jako zúčastněná osoba v trestním řízení

Svým nálezem ze dne 7. července 2020 sp. zn. III. ÚS 84/20 Ústavní soud „přiznal“ postavení zúčastněné osoby podle § 42 odst. 1 trestního řádu zástavnímu věřiteli, jehož pohledávka byla zajištěna zástavním právem na nemovitostech zajištěných podle § 79a trestního řádu.

Stěžovatelka (obchodní společnost) uzavřela s obchodní společností T. smlouvu o zápůjčce 7 milionů korun, jejíž návratnost zajistila zřízením zástavního práva na nemovitostech společnosti T. Podmínky zápůjčky včetně svolení k vykonatelnosti byly sjednány v notářském zápisu. Protože zápůjčka nebyla řádně a včas vrácena, přistoupila stěžovatelka k výkonu zástavního práva, přičemž zápis o tom byl do katastru nemovitostí proveden dne 26. 9. 2018 s právními účinky ke dni 21. 8. 2018. Dne 4. 10. 2018 došlo po předchozím souhlasu státního zástupce vrchního státního zastupitelství k zajištění nemovitostí, na nichž vázne zástavní právo ve prospěch stěžovatelky, podle § 79a odst. 1 trestního řádu. Stěžovatelce tím bylo fakticky znemožněno uspokojit svoji pohledávku ze smlouvy o zápůjčce.

Stěžovatelka se u policejního orgánu, vrchního státního zastupitelství i Nejvyššího státního zastupitelství domáhala přiznání postavení zúčastněné osoby a požádala o možnost svého vyjádření k předmětné věci a o nahlédnutí do spisu jako zúčastněná osoba, což jí nebylo umožněno, neboť jmenované orgány činné v trestním řízení neshledaly, že by stěžovatelce postavení zúčastněné osoby náleželo. Tento postup napadla stěžovatelka ústavní stížností.

Ústavní soud shledal ústavní stížnost důvodnou. Na základě toliko jazykového výkladu § 42 odst. 1 trestního řádu orgány činné v trestním řízení dospěly k závěru, že uvádí-li znění zákona, že zúčastněnou osobou je ten, jehož věc nebo část majetku byla zabrána nebo podle návrhu má být zabrána, lze postavení zúčastněné osoby přiznat pouze vlastníku věci či části majetku, nikoliv zástavnímu věřiteli. Tento výklad je však v rozporu s konstantní judikaturou Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“) k výkladu pojmu „majetek“ ve smyslu čl. 1 Protokolu. Podle ESLP budoucí právo může být považováno za majetek, pouze pokud již bylo nabyto nebo je-li předmětem pohledávky, která je určitá. V případě, že majetkový zájem má povahu pohledávky, lze předpokládat, že dotyčná osoba má legitimní zájem, jestliže má tento zájem dostatečný základ ve vnitrostátním právu, například je-li potvrzen ustálenou judikaturou soudů.

Pohledávku stěžovatelky lze tedy v souladu s výše uvedeným označit za dostatečně určitou co do její výše, kauzy i splatnosti. Pokud jde o legitimní očekávání, které stěžovatelka mohla spojovat se svou pohledávkou, je nutno poukázat na skutečnost, že stěžovatelka si svou pohledávku zajistila zástavním právem. Ohledně pohledávky byl sepsán notářský zápis o svolení k vykonatelnosti práv ze zástavy, kdy stěžovatelce bylo na základě tohoto notářského zápisu umožněno zvolit si ze tří způsobů, jak svoji pohledávku uspokojit. Takové ujednání formou notářského zápisu je v případě naplnění daných podmínek exekučním titulem stejně jako soudní rozhodnutí o přiznání pohledávky. Pohledávka stěžovatelky za obchodní společností T. nebyla ke dni splatnosti splněna a stěžovatelka přistoupila k výkonu zástavního práva, což je zřetelné z evidence katastru nemovitostí. Pohledávku stěžovatelky je tak možno považovat za dostatečně určitou jak z hlediska její právní kvality, tak z hlediska legitimního očekávání, a tudíž tuto pohledávku lze považovat za majetek ve smyslu čl. 1 Protokolu. Nutno však zdůraznit, že tím Ústavní soud nijak nepředjímá otázku pravosti této pohledávky.

Postupem orgánů činných v trestním řízení, které stěžovatelce odmítly přiznat postavení zúčastněné osoby, došlo k zásahu do jejich procesních práv, neboť je jí odpíráno se podílet na průběhu trestního řízení, v němž má být rozhodováno o jejich majetkových právech. Jinými slovy, ignorují-li orgány činné v trestním řízení oprávněné majetkové zájmy stěžovatelky a neumožní jí účast na trestním řízení tím, že neakceptují její postavení jako zúčastněné osoby, odpírají jí tím procesní práva, která jsou s tímto postavením spojena - v kontextu posuzované věci jde nyní, ve fázi přípravného řízení, o právo nahlížet do spisů, činit si z nich výpisky a poznámky a pořizovat si na své náklady kopie spisů a jejich částí, právo se k věci vyjádřit a právo podávat opravné prostředky. Takový postup, který stěžovatelce odpírá uplatňování jejich procesních práv v případě, kdy je v trestním řízení rozhodováno o jejich majetkových zájmech, je nutno nazírat jako rozporný s čl. 36 odst. 1 Listiny a s čl. 6 odst. 1, jakož i s čl. 13 Úmluvy, který zaručuje právo na účinné prostředky nápravy v případě, kdy se osoba domnívá, že došlo k porušení jejich práv zakotvených Úmluvou (zde primárně práva podle čl. 1 Protokolu).

Ústavní soud proto ve výše citovaném nálezu orgánům činným v trestním řízení zakázal pokračovat v porušování základních práv stěžovatelky a přikázal jim, aby nadále v konkrétním řízení jednaly se stěžovatelkou jako se zúčastněnou osobou podle § 42 trestního řádu.

Úplné znění nálezu je k dispozici [zde](#).

JUDr. Tomáš Lichovník,
soudce Ústavního soudu

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Podmíněné upuštění od trestního stíhání: racionální odklon u právnických osob](#)
- [Zkreslené vzpomínky v trestním řízení vedeném pro pohlavní zneužívání](#)
- [Přenositelnost důkazů z daňového do trestního řízení](#)
- [Praktický návod na úspěch žádosti o podmíněné propuštění od roku 2026](#)
- [Přijetí prohlášení viny a povinnost soudu vypořádat námitky poškozeného](#)
- [Podmínky pro uložení trestu vyhoštění cizince](#)
- [Zamyšlení nad systémem alternativních trestů: poznámky na pozadí mezinárodní vědecké konference „Rethinking Sentencing: Are We Getting Justice Right?“](#)
- [Správné určení počátku běhu lhůty pro podání stížnosti proti usnesení soudu, kterým se nařizuje výkon trestu odnětí svobody](#)
- [Rozšiřování státní moci při implementaci acquis EU: český fenomén gold-platingu na příkladu konfiskační směrnice](#)
- [Změna způsobu určování výše peněžité pomoci obětem: Řešení všech dosavadních problémů?](#)
- [Uplatnění adhezního nároku v trestním řízení a správním řízení](#)